

In memoriam: oud-hoofd Vogeltrekstation Bé Speek

Henk van der Jeugd

Op 19 februari 2016 overleed Berend Jan –Bé- Speek op 95-jarige leeftijd. Bé Speek stond van 1962 t/m 1982 aan het hoofd van het Vogeltrekstation. Een tijd waarin er veel gebeurde en veranderde. Ook na zijn pensionering bleef Bé betrokken bij het ringwerk in Nederland. Tot zeer recent ontvingen we nog correcties op de gegevens van geringde vogels die Bé opdiepte uit alle hoeken en gaten van GRIEL. Een leven lang, en een lang leven in het teken van geringde vogels.

In het najaar van 1962 werd het Vogeltrekstation als zelfstandige afdeling binnen het Instituut voor Oecologisch Onderzoek (IOO) in Arnhem gevestigd. Met deze verhuizing werd Bé Speek, die tot die tijd onderwijzer was geweest, aangesteld als hoofd van het Vogeltrekstation. Samen met wetenschappelijk hoofd Ab Perdeck gaf Bé leiding aan het Vogeltrekstation, en ruim twintig jaar lang was hij met name voor de ringers een belangrijk aanspreekpunt.

Vrijwel vanaf de oprichting in 1963 was hij leidend binnen de 'European Union for Bird Ringing', EURING, en gaf hij binnen een commissie vorm aan de EURING code. In 1966 culmineerde dat werk in de uitgave van de eerste 'EURING Code Manual'.

Bé schreef veel in 'Op Het Vinkentouw', ook na zijn pensionering ('VUTering' noemde hij het zelf). Al bladerend door die oude Vinkentouwen werd me duidelijk dat Bé een begenadigd schrijver was met een heldere, opgewekte toon. Ongeacht het onderwerp zijn al zijn artikelen bijzonder leuk om terug te lezen (raadpleeg Natuurtijdschriften.nl waar u alle jaargangen van Op Het Vinkentouw kunt doorzoeken, inclusief 91 artikelen van B.J. Speek!).

Kort na zijn afscheid bij het VT verscheen in 1984 één van de belangrijkste publicaties van Berend Jan Speek's hand: Thieme's Vogeltrekatlas. Nog altijd het enige overzichtswerk over de herkomst en bestemming van in Nederland geringde of teruggemelde vogels, en al vele jaren uitverkocht. In 1984 schreef Bé bij het uitkomen van dit handzame boekje in OHV: "Al heel lang liep ik rond met het idee een overzicht te maken van alle terugmeldingen uit het archief van het Vogeltrekstation. Tijdens mijn werk op de ringcentrale ontwierp ik allerlei plannen daartoe, maar die verdwenen één voor één in de prullemand. Na mijn pensionering (of moet je zeggen VUTering?) kreeg ik volop tijd om het oude idee van stal te halen. Ik wist precies hoe de terugmeldingen in de computer liggen opgeslagen, maar daar me de kennis ontbreekt om de computer precies datgene te laten doen wat je graag wilt, het programmeren dus, vroeg ik mijn zoon (Gerrit Speek, hoofd VT van 1994 t/m 2009, HvdJ) om me te helpen. Hij werkt al meer dan 10 jaar bij het Vogeltrekstation, is dus op de hoogte van de problematiek en hij kan programmeren. ... We vonden de firma Thieme te Zutphen bereid deze atlas uit te geven." Ruim 124 duizend terugmeldingen van 181 soorten zijn in het boek verwerkt, en ik pak het nog regelmatig uit de kast.

In 1994 verscheen nog een belangrijk werk van Bé's hand: het boek Handkenmerken. Nog altijd het enige volledige Nederlandstalige determinatiewerk voor zangvogels in de hand, mét de fameuze identificatiesleutel.

Tot voor een paar jaar geleden kwam Bé, in gezelschap van zoon Gerrit, met enige regelmaat binnenwaaien op het VT. Met name de introductie van GRIEL interesseerde hem zeer, en hij is bij de eerste schetsen daarvan ook nauw betrokken geweest (hij was toen al ver

in de tachtig). Computers waren Bé inmiddels beslist niet vreemd meer. Ruim drie jaar lang, van 2011 t/m 2014, chatte 'opa Bé' wekelijks met zijn kleinzoon Berend Jan Bockting over van alles en nog wat. Dankzij Bockting, die in het dagelijks leven journalist is, werden deze gesprekjes in De Volkskrant gepubliceerd. In 2014, toen 93 jaar oud, waren de ogen van Bé zó achteruit gegaan dat hij niet meer in staat was om met zijn kleinzoon te chatten.

Bé Speek heeft op, volgens mij vrij bescheiden wijze, veel betekend voor het ringwerk in Nederland. Ik wil hem daar hartelijk voor bedanken.

Henk van der Jeugd

Figuur 1. Het ringen van wulpen, gevangen met een kannonnet, jaren zestig. Bé Speek is de tweede van links.